

Коронавірус пригальмував діяльність Регіональної ради СРУСР в Пряшеві

Союз русинів-українців Словацької Республіки (СРУСР) розвиває культуру русинів-українців Словацької Республіки та об'єднує всіх, хто своєю діяльністю підтримує культурне та громадське життя русинів-українців Словацької Республіки. Регіональна рада СРУСР у Пряшеві зосереджує свою діяльність на окрузі Пряшів, Сабинів та особливо у місті Пряшів.

Діяльність Пряшівської регіональної ради СРУСР та її первинних організацій у Пряшеві зосереджена у Словацько-українському культурному та інформаційному центрі – Центрі української культури на вул. Янка Бородача, 5 у Пряшеві. Організування окремих культурних та громадських акцій проходило відповідно до прийнятого та затвердженого Регіональною радою СРУСР Плану роботи на 2020 рік.

Основний напрямок діяльності Регіональної організації СРУСР у Пряшеві зосереджений на збереження національної ідентичності та розвитку культурних та національних традицій русинів-українців.

Традиційно на початку року (11 січня 2020 р.) в готелі «Дукля» відбувся Новорічний бал, головним організатором якого є Регіональна рада СРУСР у Пряшеві (організатор балу Анна Петрик).

14 січня та 17 січня у Пряше-

ві відбулись новорічно-різдвяні зустрічі членів первинних організацій СРУСР, пов'язані з щорічними засіданнями.

27 січня відбулося засідання Пряшівської регіональної ради СРУСР, на якій було проведено оцінку роботи організації за попередній рік та прийнято План роботи на 2020 рік.

У 2020 році наша організація отримала субсидію від Міністерства культури Словацької Республіки на реалізацію проектів «Наша дума – наша пісня», «Незнайомі – знайомі» та «Мистецтво для всіх». В рамках проекту «Незнайомі – знайомі» (цикл зустрічей із відомими людьми) відбулася зустріч із Любіцею Баботою, а 30 вересня – з Евеліною Гват.

12 серпня відбулось засідання Пряшівської регіональної ради СРУСР, яка на своєму засіданні прийняла матеріали готованої Регіональної конференції СРУСР.

В рамках проекту «Мистецтво для всіх» у Словацько-українському культурному та інформаційному центрі відбулися відкриття виставки фотографій пряшівського фотографа Ладислава Конштера (25 серпня) та виставки картин українського художника Сергія Степанова.

15 вересня відбувся туристичний похід «Rozhlasova 86» із підйомом на Липовський замок.

16 вересня відбулося засі-

дання Пряшівської регіональної конференції СРУСР, на якій було прийнято План головних завдань Регіональної організації СРУСР на період 2021-2024 рр., ухвалено делегатів VIII з'їзду СРУСР від Пряшівської організації, обрано членів Президії, членів Пряшівської регіональної ради СРУСР та членів Контрольно-ревізійної комісії СРУСР.

24 вересня в приміщенні Центру української культури відбулась регіональний конкурсний огляд народних пісень «Маковицька струна 2020».

З нагоди 87-ї річниці Голодомору в Україні 29 листопада в православному соборі св. Олександра Невського в Пряшеві відбулась панахида за жертвами Голодомору, на якій були присутні наші члени.

Члени Пряшівської організації СРУСР також брали участь у підготовці і проведенні центральних акцій СРУСР, таких як 55-ий Фестиваль фольклору русинів-українців Словацької Каміонці та 66-те Свято культури русинів-українців у Свиднику.

На жаль, через постійне наростання пандемії та вжиті міри низка запланованих акцій не могла відбутися.

Андрій Яцканин,
голова РР СРУСР,
Пряшів.

▲ Галерея ім. Дезидерія Миллого у Свиднику.

СНМ – Музей української культури у Свиднику 2021 рік оголосив роком Дезидерія Миллого

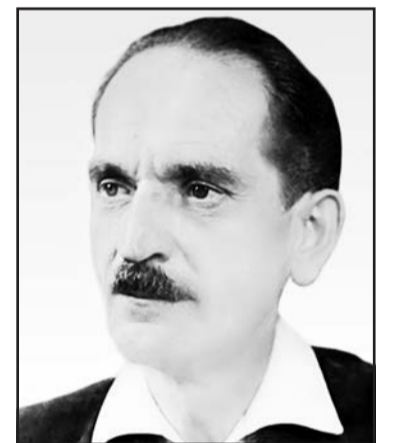
7 серпня 1906 року у селі Кийов Старолубовнянського округу народився Дезидерій Миллий (1906-1971) – український художник і мистецтвознавець, заслужений (1962) і народний (1971) художник Чехословаччини. СНМ – Музей української культури зразково дбає про художню спадщину художника. У зв'язку з тим, що на цей рік припадає 115-річчя з дня народження і 50-річчя з дня смерті художника, музей оголосив 2021 рік роком Дезидерія Миллого.

Художник увійшов в історію образотворчого мистецтва Словацької Республіки як один із основоположників і свого часу очолював Братиславську академію мистецтв.

Після закінчення Пряшівської учительської семінарії у 1926 р. вступив у Празьку художньо-промислову школу, де в 1933 р. здобув професійну мистецьку освіту. Його перші картини

Університету Коменського і Вищої школи образотворчого мистецтва.

Проявив себе у різних художніх техніках: олія, акварель, тем-

▲ Дезидерій Миллий.

пера, графіка. Визначних успіхів досяг як ілюстратор книжок, автор плакатів та сценічний митець.

Хоч критика визнала його як словацького художника, він завжди вважав себе українським митцем. Всі свої твори підписував по-українськи.

Рідний край був для нього джерелом художньої творчості, про що свідчать його олійні картини, серед яких: «Кийовський пейзаж» (1946), «На селі» (1948), «Збирання картоплі» (1959), «Обжинки» (1963), «Не-

були прихильно оцінені на виставках у Празі та Стокгольмі. Працював учителем в Орлові, де розгорнув культурно-освітню працю. Згодом коротко вчителював у Пряшеві. Останні 25 років прожив у Братиславі, спочатку – завідувач Реферату українських шкіл, пізніше професор малювання Словацької вищої технічної школи у Братиславі, там же педагогічного факультету

дружина художника Приска подарувала Музею української культури у Свиднику значну частину спадщини митця, де відкрито Галерею ім. Д. Миллого (18. 6. 1983).

ВЕЛИКДЕНЬ У ЧАС ПАНДЕМІЇ

▲ Мілош Ігнат та Беата Земкова з вихованцями кошицького дитячого садочка біля великодньої композиції після виступу.

І цього року християни святкують Великдень в різний час – римо-католики 4.IV. 2021, православні – 2.V.2021.

Напередодні Великодніх свят в приміщенні будівлі районної державної адміністрації місцевої частини Кошиць-район Тяганов-

ці – староста Мілош Ігнат, голова виконавчої Ради Беата Земкова, для відвідувачів організовано чудову Великодню виставку з дотриманням всіх санітарно-епідеміологічних норм в період карантину.

До виставки також долучилась Ірина Мацко з Кошиць зі своїми вовняними рукотворами з українською тематикою, виготовленими старовинною народною технікою валяння. Вперше в Тягановцях була зроблена великодня композиція – велика тягановська писанка і пасхальний кролик, біля якої вихованці кошицького дитячого садочка по вул. Будапештська, 1, директор І. Струканова, святково вдягнені, прочитали віршики до Великодніх свят і подарували свої вироби на виставку. І діти, і

▲ Вовняні рукотвори Ірини Мацко з Кошиць до Великодніх свят. Дорослі отримали незабутні радісні емоції.

Щиро дякуємо всім, хто прилучився до підготовки виставки!

і.м.

Фінансові пожертви

Редакція «Нового життя» вдячна за моральну і матеріальну підтримку читачів і прихильників газети.

На видавничу діяльність пожертвували:

Мирослава Фабіян, Пряшів – 50 €

Особа, яка просить не наводити її ім'я і прізвище – 30 €

Габрієла Шутяк, Братислава – 100 €

Пожертви на газету, на діяльність Союзу русинів-українців СР та Словацько-українського культурного та інформаційного центру можна надсилати на такий рахунок:

VÚB Prešov, číslo účtu: SK95 0200 0000 0000 0223 4572
Редакція.

Вітаємо з ювілеєм До 70-річчя Ігоря Крети

Його зустрінете всюди – на сцені фольклорного фестивалю чи на концерті народної пісні. В один день він встигає побувати і на двох, а іноді і трьох виступах. А до того побувати на репетиціях фольклорного ансамблю «Карпатинин».

І раптом надійшла непроханим гостем у наші краї і світ пандемія коронавірусу COVID-19. Вимушений перепочинок. Стало якось дуже сумно у нього на душі, але

Адольф Добрянський (20. XII.1817 – 06.III.1901) – народився в Рудльові Воронівського округу в сім'ї священника. Він вивчав філософію і право, а потім інженерію. Студіюючи у Відні, Добрянський познайомився з тодішніми визначними слов'янськими діячами чехів, словаків, сербів і хорватів. Вже тоді він мав чіткий план: спільно працюючи об'єднати всіх уярмлених мадярами слов'ян в домаганні культурних і політичних та людських прав для слов'ян у Австро-Угорщині.

Прийшов 1848 рік, і мадяри піднесли свої домагання самовлади, висунули гасла свободи. Добрянський зразу побачив, що мадярські пани борються лише за свої права та маєтки і є вони ворогами усіх слов'янських меншин. У Братиславі засідав мадярський Сейм, відомий у історії як Прешпурський.

Депутатом від русинів був пражський канонік Олександр Духнович. Він домагався прав для русинів, але вождь мадярської революції Лайош Кошут не хотів ані чути про якісь права для русинів. А. Добрянський, бачачи, що від мадярів не діждатися прав для свого народу, не узнав нової революційної мадярської влади, і та вирішила його засудити. Тоді мадяри ув'язнили й багатьох словаків, а декого повісили. Добрянський, а з ним пражський канонік Шолтес і ще декотрі врятувались втечею в Галичину. Тепер Добрянський став на бік Австрії в надії, що Австрія, зломивши повстання мадярів, дасть слов'янським народам більші права. Австрія за допомогою російської царської армії придушила мадярське повстання, і 13 серпня 1849 року мадяри під Вілагошем склали зброю. Кошут утік у Туреччину. Під час акцій російських військ Добрянський був призначений заготовлювачем провіанту для армії генерала Паскевича.

Після придушення мадярського повстання закарпатські українці зорганізували в Пряшеві делегацію до імператора, в яку

і в його друзів-фольклористів.

А коли вже так, то радше береться за вишивання. Вже скоро раненько, коли ще всі сплять. Найбільше полюбив рідну вишивку, ту з Орябини, яку тямить змалку у батьків, сусідів, близьких і рідних.

22 березня цього року Ігор Крета вступив у своє сімдесятиліття. Не хочеться й вірити, що життя з пісню так скоро минає. Найчастіше Ігор, правда, виступає на фольклорних фестивалях Союзу русинів-українців СР – на Фестивалі фольклору русинів-українців в Камійонці, Святі культури русинів-українців у Свиднику, на огляді народної пісні «Маковицька струна» у Бардієві чи Пряшеві, на фольклорному святі у рідній Орябині Старолубнянського округу. Пісня стала вірним супутником його життя, він не знає втоми від пісні, встає і лягає з пісню.

Народився Ігор Крета 22 березня 1951 р. у Старій Любовні в учительській сім'ї. Його батько – Іван Крета – довгі роки був учителем і директором Основної школи в Орябині, а мати – Емілія Крета – вчителькою. В 1969 р. поступив на Педагогічний факультет в Пряшеві, де вивчав українську мову і музичне виховання.

Педагогічну дорогу він розпочав в Орябині в 1973 р., проте вже в квітні 1979 р. його було обрано секретарем Окружного комітету Спілки молоді в Старій Любовні, де працював до кінця 1984 р. В 1985 р. він став завідувачим відділом культури і водночас методистом для музики, танцю і співу КСУТу, пізніше СРУСР. З того часу без нього не обходився ні один виступ, ні одна програма багатьох колективів НХТ. Він виступає не лише як акордеоніст, але і як корепетитор багатьох фольклорних колективів русинів-українців. Він радий зустрічатися з людьми нашого роду, з співаками і співачками. Фольклор вчарував його, став пристрастю і любов'ю на все життя.

Люди нашого роду цінують жертвність і невтомність Ігоря Крети, коли йдеться про славу нашої пісні. Цю славу він несе і далі, про що свідчить його компакт-диск під назвою «3 Ігорем весело».

До дальших літ життя бажемо нашому ювілярові міцного здоров'я, енергії до дальших літ життя і доброї родинної погоди.

На многає і благає літ, наш ювіляре!

Редакція.

Засідали представники національних меншин

26 березня ц.р. в режимі онлайн відбулося з'єднане 39-те та 40-ве засідання Комітету в справах національних меншин та етнічних груп, який є складовою частиною дорадчого органу Уряду Словацької Республіки – Ради в справах прав людини, національних меншин та гендерної рівності.

Голова комітету, Уповноважений Уряду СР в справах національних меншин Ласло Буковський інформував про те, що Уряд СР постановою ч. 24/2021 ухвалив Звіт про стан використання мов національних меншин на території Словацької Республіки за період 2019-20 рр. і водночас про те, що йде підготовка розробки оціночних звітів про підтримку культури національних меншин, стан національного шкільництва та використання мов національних меншин за період 2019-20 рр.

Так само готується оцінка Плану дій в області охорони прав осіб, що належать до національних меншин та ет-

нічних груп за роки 2016-20, а також актуалізація цього плану на наступний період. В легіслативі Словацької Республіки відчутно бракує закон про національні меншини. Після декількох неуспішних спроб в попередніх десятиріччях, від минулого року починає готуватися новий варіант законопроекту. Чи він появиться в програмному проголошенні ренованого Уряду СР і, головне, чи знайдеться політична воля для його прийняття – це покаже час.

Значну увагу члени комітету приділили обговоренню пропозиції Концепції програм РТВС для національних меншин. В радіопрограмах мають бути знову запроваджені літературно-драматичні передачі і дещо буде поширений час передач. Програми телебачення мають бути поширені у кілька разів. Детально в концепції розроблено перспективи нових електронних форм поширювання програм.

– пб –

Адольф Добрянський (1) Минає 120 років з дня смерті видатного політичного та громадського діяча

Детальний опис подорожі депутації із Пряшева у Відень і текст «Висланства Русинів Угорських у Відні 1849 р.» подав Микола Русинко в «Науковому збірнику Музею української культури» (№ 6, 1972). Визначальну роль у зустрічі у Відні відіграв Адольф Добрянський. Тож пригадаймо його життя і діяльність.

входили Добрянський, його брат – канонік Віктор, канонік Шолтес, парох Мальцова на Бардіївщині Олександр Яницький і два лікарі – Висяник і Алексевич. Депутацію прийняли у Відні міністри й сам імператор. Депутація домагалася, щоб Мадярщина була поділена на національні райони: руський, словацький, мадярський, німецький, сербський і румунський. У кожному районі мала б бути введена мова певного народу до шкіл і урядів. Крім того, депутація, зокрема, домагалась, щоб конституційна рівноправність русинів була публічно проголошена в Ужгороді. Від імені депутації промову виголосив канонік Йосиф Шолтес.

Відень частково здійснив воми депутації. Конституційна рівноправність русинів була публічно проголошена в Ужгороді 25.XI.1849 р. На основі Конституції (від 04.III.1849) народи в Австро-Угорщині дістали рівноправність, всі національності мали рівні права і кожний народ мав право непорушно зберігати і розвивати свою національність і мову. Підданство було ліквідовано. Всі громадяни стали перед судом рівні. Уряди перебрали русини, в Ужгороді і Кошицях тоді вперше з'явилися руські написи, була введена руська мова до урядів і шкіл як навчальна тощо. Тут словна проявився великий організаторський талант А. Добрянського, його різнобічні знання, його невтомна праця.

На жаль, дні здобутків українців Закарпаття були короткі. Всього тривали 4-6 місяців. Віденська влада наприкінці березня 1850 року знову все переда-

ла в руки мадярів, ті відсторонили Добрянського і всіх русинів з урядів, ввели знову мадярську мову й почалася нова хвиля мадяризації. За починком Добрянського русини Закарпаття склали «Меморандум», зібрали під ним підписи народів і передали його мадярському урядові в Будапешті. В «Меморандумі» русини домагалися національних прав. За це почалися гоніння на руську інтелігенцію, жандармерія в багатьох священників робила домашні обшуки, руську інтелігенцію почали переводити в глибину Мадярщини, щоб не була між своїм народом. Добрянського перевели до Будапешта, а потім – до Великого Варадина в Семигороді.

У 1860 році Віденська влада проголосила нову Конституцію і призначила вибори до мадярського сейму.

Всі народи, уярмлені мадярами, збурилися, і русини зрозуміли, що якщо будуть мати у мадярському парламенті своїх депутатів, то можна буде обстоювати свої права. Адольф

Добрянський пройшов усіма руськими комітатами і всюди промовляв і вів бесіди з руськими діячами. Так була складена програма для майбутніх депутатів, яка стала й виборчою програмою:

Мадярський сейм має виділити русинам окреме воеводство.

У русинів має бути окремий сойм на їх території.

Своїх єпископів русини мають вибирати більшістю голосів згідно зі звичаєм східного обряду.

Русини греко-католики мають бути відокремлені від Остригоського архієпископства і для них має бути зорганізоване руське архієпископство.

У вищих органах влади Мадярщини (міністерства тощо) русини мають бути представлені відповідно до процентного співвідношення населення (Часопис: Ідивк Тону від 19.IV. 1861).

Ця програма майбутніх руських депутатів викликала у мадярів велике обурення. Русинів називали сепаратистами, зрадниками. Мадяри почали шалено агітувати проти руських депутатів, підкупувати виборців, погрожувати їм, всяко перешкоджати, щоб вони не віддали голоси на руських депутатів.

Наперекір тому депутатами були вибрані три русини, між ними й А. Добрянський. Це був значний успіх русинів, бо наскільки потужним був тиск з боку мадярів видно з того, що до сойму не обрали ані жодного словацького депутата. Після виборів А. Добрянський ще раз пройшов руськими комітатами, роздаючи для підпису вже третій «Меморандум». Мадярський сейм був скликаний у Будині 02.V.1861. Перед засіданням Добрянського застерігали, щоб не йшов до сойму, бо мадяри хочуть його вбити. Але Добрянський все ж таки пішов. Коли він увійшов в зал сейму, мадяри

почали обурено кричати. А коли він виступив, щоб передати «Меморандум» і почав промовляти, мадяри криками не дали йому говорити і почали в нього стріляти. Він був змушений швидко відійти. Добрянський – депутат від русинів у сеймі свою промову не міг виголосити, все ж для світу та промова була виголошена друком і так ще краще було вказано на мадярські утиски над русинами. От короткий зміст промови Добрянського:

«Домагаємось рівноправності з мадярами. Цілу Мадярщину треба розділити на автономні області: німецьку, словацьку, руську й румунську. Всі національності мають мати свої народні, середні й вищі школи. Діти мають вчитись на материнській мові, бо народ може бути лише тоді спокійний, коли не посягається на його найцінніший народний скарб – на мову. Русини жили осіло на теперішній території Мадярщини ще перед приходом мадярів, тому вони мають історичне право на цю землю. Мадяри прийшли з Азії, втікаючи звідти перед печенігами, і впахалися між слов'янські народи. Законами з 1830, 1836, 1840-44, 1848 років насилується немадярським народам мадярська мова. Обмежуються свобода і рівноправність немадярських народів.

Ми ті закони не визнаємо! Закон може мати правову основу лише тоді, коли базується на добровільній згоді усіх народів. Виступаю проти того всього, що для немадярських народів у Мадярщині означає кривду, або духовну смерть. Правити – не означає лише міць і силу, але означає і творити добро для народів, які живуть під тою правлячою силою. Мадярська держава є насильницькою державою. Вона не допускає до благ інших, немадярських, народів».

Степан ПАП
«Велика боротьба»,
Ужгород, 2015 р., стор. 118 – 122.

ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ: Гуменне (86%) на рівні Словаччини

Історично склалося так, що перший електронний перепис завершив черговий етап, який тривав з 15 лютого по 31 березня. 4 844 007 було самостійно підраховано в Словаччині на електронних бланках, що становить 86%. Перепис продовжується у допоміжній формі, призначеній для осіб, які не здатні для самоперепису.

Місто Гуменне також має показники на рівні загальнонаціональної статистики переписів. До самоперепису включилося 85,82% жителів, а це стосується 27893 осіб. У межах Пряшівського самоврядного краю Гуменне (86% після заокруглення) входить до числа провідних міст

(Попрад 88%, Пряшів 87%) за статистичними даними перепису населення, також серед тих, що перевищили середній регіональний показник.

Перше місце в регіонах належить Жилінському краю, де до перепису включилося 92% громадян. У Пряшівському краї 83% населення заповнили онлайн-форму перепису.

Статистичне управління Словачької Республіки хоче надати перші основні результати перепису вже в 2021 році, це, звичайно, залежить від пандемічної ситуації та коли фактично завершиться перепис населення.

Маріан ШКУБА,
Гуменне.

Дещо про життя і творчість Томаса Белла

Томас Белл (Bell Thomas; справж. – Белейчак Андрій; 07. 03. 1903, м. Браддок, шт. Пенсильванія, США – 17. 01. 1961, Нью-Йорк, похований у м. Санта-Круз, шт. Каліфорнія, США) – американський письменник українського (лемківського) походження.

Його батько, Михайло Белейчак, прибув до Америки з села Вишній Тварожець на Бардіївщині і вважав себе русином. Мати – Марія Крахунівська – теж із родини переселенців, хоча народилася вже в Америці.

Відомо, що з історичного Закарпаття до Америки емігрувало близько мільйона осіб. Крім своєї лемківської говірки, вони не знали іншої, тим більше словацької (яка для них була чужою. – Примітка редакції).

Коли йому виповнилося одинадцять років, батько загинув від вибуху доменної печі. Тож йому довелося все в житті досягати самому. Як і багато інших письменників, Белл перепробував десятки професій. А в 15-річному віці сфальсифікував особисті документи, записавши себе на рік старшим, і влаштувався на металургійний завод, де загинув батько. Згодом побував в інших країнах, працюючи на пароплаві.

У 1933 році одружився із землячкою Марією. Шлюб уклали в греко-католицькій церкві.

З раннього віку почав писати. Публікував статті та оповідання на робітничі теми. Цікаво, що в літературу він увійшов, власне, на тематиці закарпатських переселенців,

яка довгий час була основною в його творчості. Перша його книжка «Покоління Василя» побачила світ у 1930 році. Та славу і гроші йому приніс роман «Усі наречені гарні» (1936), котрий був екранізований відомим американським режисером Джоном Беррі.

Вершиною творчості Томаса Белла вважають автобіографічний роман «З цієї доменної печі» (1941), в якому описано життя трьох поколінь закарпатських переселенців у Пенсильванії. По суті, це велика епопея про українську еміграцію в Америці першої половини ХХ століття. Книжку перекладено багатьма мовами, в тому числі й словацькою.

Помер Томас Белл 17 січня 1961 року в Нью-Йорку, похований на цвинтарі Санта-Круз в Каліфорнії.

А тим часом усі словацькі та чеські довідники подають Томаса Белла як «американського письменника словацького походження».

Олександр ГАВРОШ,
Ужгород.

Сторінки минулого (28)

БОКША – ВОКША (від 1964 року міська частина Стропкова)

Vaxaagasa = Бокшова Поруба (1390, 1391, 1392 і 1394), Ваха (1414), Vaksa (1415 – 1516), Voksa (1773), Bokša (1920), угор. Voksa.

Стат.: 1827 – 40 будинків, 297 жит., 1846 – 328 жит., з т. 265 гр.-кат., 40 р.-кат., 23 євр., 1869 – 249, 1880 – 307, 1890 – 315, 1900 – 249, 1910 – 243, 1921 – 46 буд., 251 жит., з т. 63 чсл., 172 рус., 2 пол., 1 євр., 166 гр.-кат., 84 р.-кат., 1 ізр., 1930 – 272, 1940 – 373, 1948 – 389, 1961 – 292.

Площа хотара 682 га.

Хотарні назви: Під Козім рожком, Під Зимне, Лозини, Під чертиньом, За водов, Загумінки, Вишні склади, Нижні склади, Странь, За млаками, вулиці Чертинська, Шандальська.

Список населених пунктів Лемківщини зараховує Бокшу до лемківських сіл. Мовні особливості Бокші зафіксовані в «Атласі українських говорів Східної Словаччини» (1991) Василя Латти. Процес втрати руського характеру села прискорено пройшов у половині минулого століття.

Походження назви села історики пов'язують зі засновником села – шолтисом Бокшом.

У документах Бокша вперше згадується 1390 р. у зв'язку з суперечкою про маєтки між паном Маковиці Петром Цударом і шляхтичами з Розгановець. Припускають, що Бокша існувала ще до 1390 р. Грамоти 1391, 1392, 1394 і 1395 рр. доводять, що Бокша і далі належала Маковицькому панству.

У 1427 р. Бокша мала 24 дворів, 1553 р. уже належала Стропківському панству. У 1631 р. частина села перейшла у власність панів Сеннів.

Щонеділі на хвилях ефіру Rádio Slovensko о 20-ій год. йде одностороння передача під назвою K2. Передачі даного типу спрямовані на різні сфери культури. Одна з таких передач йшла 20 вересня 2020 р. і згодом у репрізі. На цей раз мова йшла про словацьку літературу, точніше кажучи, про переклад на словацьку мову.

Гостем модератора РТВС Ярослава Діанішки був перекладач Владіслав Галіс, який відомий багатьма перекладами на словацьку мову. На словацьку мову він переклав також твори американського письменника Томаса Белла. Якраз постать цього письменника привернула нашу увагу.

Як відомо, Томас Белл у своїх творах відтворив життя наших переселенців в США. Ця тема довгий час була основною в його творчості.

Пан Галіс негайно у вступі зауважив, що Томас Белл (Белейчак)

У половині 16 ст., напевно, в результаті мору і військового протистояння між Яном Запольським і Фердинандом I село майже повністю обезлюднилося і в другій половині 16 ст. одержало і нових землевласників. У майже повністю вимерлу Бокшу поселились волохи – русини. В 1554 р. був виготовлений найстарший відомий урбар Стропківського панства і в рамках нього список всіх підданих і желярів. Рихтаром в Бокші був Павло Мохнач.

Згідно з урбаром 1644 р. панам Кецеворцям належало ціле волоське шолтисово. До православного (від 1646 р. греко-католицького) населення в другій половині 17 ст. доселяються єврейські поселенці.

Для уніатів – греко-католиків після 1646 р. був заснований Стропківський архідеканат і 17.10.1690 р. в Стропкові відбувся їх синод, в якому взяло участь 17 священників із Земплина. Проте насаджування унії йшло повільно, про що свідчить те, що греко-католицький храм в Стропкові був побудований лише в 20 ст., віруючим служив храм у Бокші.

У 1715 р. Бокша мала 13 будинків, 1787 р. – 31 будинок, 215 жителів, 1828 р. – 40 будинків, 297 жителів, які займалися хліборобством, годівлю худоби.

Рід Петейців придбав маєтки в Бокші, Шандалі і Буківці близько 1715 р. На домінуючих тоді латинській, угорській і руській мовах Бокша послідовно записана як Бокса, що свідчить про присутність руської людності в селі. В 1787 р. в Бокші був 31 будинок і жило 215 жителів. Документ від 1.9.1792 р. засвідчує, що в Бокші (Vogsa) жив 151 греко-католик, 21 римо-католик і 17 євреїв. Додаймо, що розсадником католицизму на сході Словаччини були міста, які були

Присвоєний

Белейчак) був третім поколінням переселенців в Америку і що його батько походив з Вишнього Тваріжця Бардіївського округу. Правда, у вступному слові не було сказано, що Вишній Тварожець знаходиться в краї, в якому компактно проживають русини-українці (див. печатки села різних періодів), жителі говорять тією ж руською (по-словацьки rusínskou) говіркою, яку засвоїв в дитинстві від свого батька і молодий Томас. Не виключено, що руську бесіду Томас Белл удосконалював у руській анклаві, де було багато пришельців з Пряшівщини та Закарпаття. Лише так могли попадати руські реалії в оповідання і романи, які він писав англійською мовою.

Його творчість в основному була заміряна на соціальні питання. Спираючись на розповіді батька, він пише про тяжке життя людини в Краї, тобто на сході

здебільшого в руках німецьких колоністів. В 1846 р. в Бокші жило 328 жителів, з т. 265 греко-католиків, 40 римо-католиків і 23 євреїв. В 1869 р. у Стропкові було 114 жителів греко-католицького віросповідання, в 1905 р. – 128. До греко-католицького приходу в Бокші в 1910 р. належало 113 греко-католиків з Стропкова, а 150 – з Бокші.

В 1950 – 1968 рр. жителі Бокші не мали священника через скасування греко-католицької церкви. Під час 2-ої світової війни село значно пошкоджене, у повоєнний час відбудоване.

Жителі на території колишнього села Бокші належать до двох конфесій, Римо-католики становлять 52,3%, греко-католики – 43,1%. Обидві конфесії мають свої храми.

Греко-католицька церква Покрови Пресвятої Богородиці побудована в 1789 р., коли в Бокші служив Георгій Ортутай.

Настоятелі приходу в Бокші: (1733 – 1750) – Іван Ортутай, (1788 – 1812) – Георгій Ортутай, (1812 – 1817) – Лука Захаріаш, (1817 – 1844) – Ігнатій Жаткович, (1844 – 1845) – Іван Настенович, (1846 – 1846) – Олександр Дем'янович, (1846 – 1851) – Михайло Мигалич (*1813), (1851 – 1880) – Миколай Катренич, (1880 – 1886) – Августин Торонський, (1886 – 1920) – Антон Артим, (1921 – 1930) – Дезидерій Волошинович, (1930 – 1933) – Андрій Годермарський (намісник з Стропкова), (1933 – 1937) – Юрій Ковач, (1937 – 1950) – Павло Мартяк (*1903), (1968 – 1969) – Павло Мартяк (*1903), (1971 – 1992) – Йосиф Цверчко (намісник з Стропкова), (1992 – 1993) – Мирослав Чайка (намісник з Стропкова), (1993 – 1994) – Стефан Василитк (намісник з Строкова), (1994 – 1998) – Михайло Рошко, (1998 – 2003) – Йосиф Войтила, (2003 – 2005) – Йосиф Параска, (2005 – 2008) – Мирослав Медвідь (намісник з Стропкова), (2008 – 2016) – Йосиф Войтила, (2016) – Ян Мадьоран.

-мі-

Словаччини, яке вигнало його батька на заробітки в Америку.

Перекладач розкриває своє бачення художнього перекладу й у зв'язку з цим, між іншим, каже: preklad bude taký, ako keby autor dielo napísal po slovensky, aby pri čítaní sme mali pocit, že čítame slovenský originál a nie preklad. Отже, при перекладі міг легко витратитись руський колорит. Можна припустити, що такий «пословачений» підхід перекладача змінив націленість американського автора на відтворення психології, побуту, духовного та родинного життя русинів-українців Америки.

Мабуть, ми діждались результату – účel svätí prostriedky. В результаті мажоритарників статистично стане на одну особу більше – умовно кажучи – плюс один.

Перебуваючи в Тваріжці, нам вдалося встановити, що там носіями прізвища Белейчак було принаймні 30 осіб.

Микола ДУЙЧАК.

Українські студенти в Словаччині

Словаччина і в 2021/2022 навчальному році забезпечить українським студентам безкоштовне навчання, а також виплату стипендії для іноземних студентів, докторантів чи аспірантів. Крім того, забезпечує проживання у студентських гуртожитках.

Розмір стипендії для студентів буде різним. Наприклад, для рівня бакалавра чи магістра – 280 євро на місяць. Для аспірантів – 330 євро на місяць, а для викладачів університету або дослідників – 550 євро на місяць.

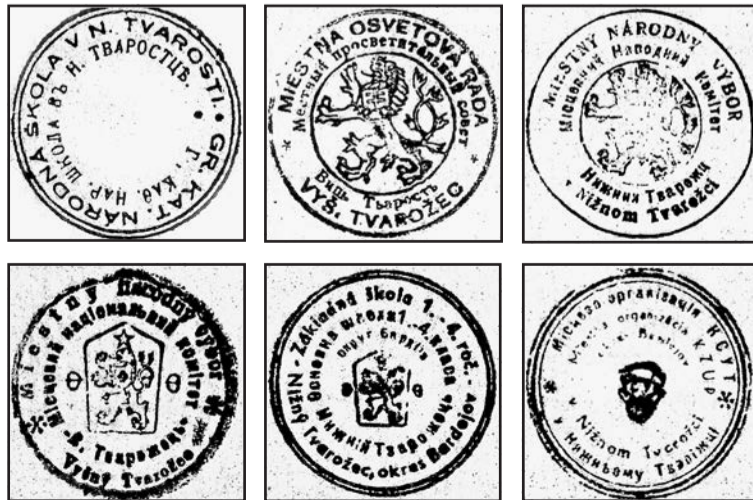
Щоб придбати українських сту-

дентів, університети Словаччини проводять потужну інформаційну роботу. Ось один з прикладів: «Значна кількість мешканців Східної Словаччини – етнічні українці-русини, а багато закарпатських абітурієнтів мають прямих родичів у Кошицях чи Пряшеві. Самі словаки досить непогано розуміють українську мову (особливо східні) та практично всі добре розмовляють російською – спадщина ще часів соціалістичного табору. Схожість мовно-культурного та ментального простору Словаччини й України, позитив-

на налаштованість словаків до України сприяє швидкій інтеграції українських студентів».

Українські студенти навчаються практично у всіх вищих навчальних закладах Словаччини, в тому числі в Пряшеві. Так, наприклад у Кошицях 304, Банській Бистриці 131, в Братиславі 145, а в Пряшеві 328. Загалом понад 1200. Українські студенти навчаються також в середніх школах, в тому числі в З'єднаній школі ім. Т. Шевченка в Пряшеві з українською мовою навчання.

-мі-

▲ Так виглядали печатки в першій половині і кінцем ХХ ст.

Померла Ярослава Галик

У четвер, 25 березня, на 67-му році життя від ускладнень після коронавірусної хвороби відійшла у вічність голова Світової федерації українських лемківських об'єднань Ярослава Галик.

Як передає Укрінформ, про це на своїй сторінці у Фейсбук повідомила попередня очільниця СФУЛО Софія Федина.

Ярослава Іванівна Галик народилася 6 серпня 1953 року в с.Терновиця Тисменицького району на Івано-Франківщині в родині депортованих українців-лемків.

Закінчила Івано-Франківське медичне училище та Чернівецький державний університет, біологічний факультет.

Працювала медичною сестрою Ворохтянського кістково-туберкульозного санаторію «Черемшина», вчителем біології та хімії Кременіцької восьмирічної школи, екскурсоводом Ворохтянського бюро подорожей та екскурсій, лікарем-лаборантом, пізніше – директором пансіонату при медичному реабілітаційному центрі «Кременці» МВС України.

Перебувала у трудовій еміграції в Росії (Тюмень – 1996) та Франції (Париж – 2000 – 2006).

Багато подорожувала країнами Європи й Близького Сходу. З 1971 року жила і працювала на Гуцульщині (Ворохта, Татарів, Яремче). У 2009 році вийшла її книга «Лемківщина – край наших предків». У 2012 році побачила світ її книжка «Маленька українка у великому Парижі». У 2013 році вийшла з друку третя її книжка – «Світло очей моїх».

УКРІНФОРМ.

Йосиф БОБАЛИК

26.3.2021 р. помер Йосиф Бобалик, в'язень радянських концтаборів.

Йосиф Бобалик народився 1928 р. в Лукові Бардіївського округу. Після Другої світової війни під впливом пропаганди і масованої агітації переселився до СРСР. Хотів учитися, але одна подія назавжди позначилася на його житті. На одній забаві він прилюдно (не з власної волі) зачитав антирадянську летючку. Тоді він не надав цьому ніякого значення. Проте через кілька місяців Йосифа Бобалика за це заарештували і засудили на десять років ув'язнення. Покарання відбував в Сибіру, де життя людини нічого не значило. Після семи років страждань повернувся в Мирогощі в Україні і лише в 1967 р. йому разом із сім'єю вдалося повернутися додому – в ЧСР. Його життєва дорога стала інспірацією для створення кінофільму Jozef a jeho bratia. Видав книжку спогадів Sedem rokov na Severe.

Був нагороджений Премією Пряшівського самоврядного краю за 2018 рік.

-р-

ТЕХНІКИ ОЗДОБЛЮВАННЯ ПИСАНОК (Традиція і сучасність)

(Закінчення. Початок в №№ 5 і 6 /2021)

Техніка рельєфного розпису на білій шкаралупі яйця багатобарвною пастельною шкалою має переважно теплі відтінки. Найбільш типові для цієї техніки розпису є кольори: червоний, жовтий, зелений, синій, які символічно зв'язані з весною та сонцем. Кольорові орнаментальні композиції – своєрідний гімн природи, це весняне воскресіння природи, радості весни, життя.

Художньо привабливе та довершене орнаментальне прикрашування поверхні курячого яйця технікою творення рослинних та геометричних орнаментів аплікації багатобарвних бавовняних, гармонійно поєднаних ниток. Для аплікації не потрібно фарбувати яйце. Площину яйця ділимо вздовж навіп, можна поділити і впоперек, використовуючи для того також нитки для вишивання, наклеюючи їх по контурам орнаменту, нанесених олівцем. Композиційна врівноваженість та своєрідна колоритність, як і технічна довершеність цих мініатюрних творів, викликає приємне враження. Цією нетрадиційною технікою аплікації кольорових ниток віртуозно володіє Марія Вахна із Свидника, Яна Суха із Требішова і т. д.

До наймолодших технік належить оздоблювання яйця аплікацією із соломки пофарбленого в один колір геометричним орнаментом – із стебел жита відрізують вузли, після чого соломку на ніч намочують у воду. Потім гострим ножом стебла розрізують поздовж навіп, чистять з внутрішнього боку, прасують дрібні кусочки і наліплюють на поверхню яйця. Орнамент із соломки

найкраще виглядає на темному фоні коричневого або темнокориченого кольору. Щоб соломки були певніші, площину яйця покривають тонким шаром клею.

Нетрадиційною, мало поширеною технікою прикрашування яєць є техніка аплікації вишивки на панамі. Вишивку з рослинно-геометричним візерунком надівають на яйце.

Оздоблення яєць технікою дрітування кінцем XVIII ст., як допоміжний спосіб прожитку почало поширюватись в області Північно-Східної Словаччини – в Спиському Замагур'ї. До найвизначніших сіл дротарського ремесла даної області належать: Великий Липник, Камйонка, Литманова, Орябина, Страняни в окрузі Стара Любовня, а частково мешканці Кремного, Гранічного, Сулина та Малого Липника. Саме в цих селах виникла ота старовинна техніка прикрашування яєць, бо саме в цих селах, за словами інформаторів, «не поважовали дрыгара за майстра, кед не знал одрыговати яйце» (Орябина), демонструючи таким чином свою зручність та дротарське вміння. Початком XXI ст. дана техніка одріговування яєць набуває свого ренесансу. Одною з найяскравіших представників цього виду мистецтва є Ружена Банясова з Бардієва, технічна зручність і професійна майстерність якої викликають подив і захоплення.

До наймолодших специфічних, новаторських технік великодішних писанок в надзвичайно вимогли-

вими і складними композиціями, органічно поєднаними із сферичною площиною писанки, виконаних перфораційною технікою є техніка просвердлювання орнаментальних схем, відома також під назвою мадейра (вид вишивки), на яких дирки орнаменту обрамлюють білим воском. Декорування писанок виходить з локальних мотивів з використанням найновіших варіацій по відношенню до традиційного орнаментального розпису.

Походження звичаю розписування писанок сягає в глибину найдавніших часів. За допомогою зображених на писанці символічних знаків людина прагнула прихилити собі таємничі сили природи, які б охоронили її та господарство від захворювання та іншого лиха.

Сучасна писанка пройшла радикальними змінами, стала декоративно-утилітарним об'єктом, втративши своє первісне символічне значення. Сьогоднішня писанка вказує на приналеж-

ність до ВЕЛИКОГО ХРИСТИЯНСЬКОГО СВЯТА – ХРИСТОВОГО ВОСКРЕСІННЯ – ПАСХИ, стала невід'ємним атрибутом цього старовинного весняного торжества.

Йосиф ВАРХОЛ.

Один із найдавніших монастирів в Україні

Свято-Миколаївський монастир у селищі Жидичин – це справжня духовна перлина Волині. Історія монастиря досі досліджується, але точно відомо, що це один із трьох найдавніших нині діючих монастирів України. Деякі дослідники твердять, що ця святиня з'явилася тут ще у 975 році, тобто, за 13 років до офіційного Хрещення Руси-України.

Існування на Волині православного монастиря у той давній час пов'язують із діяльністю на цих землях Моравської єпархії, яку заснували просвітителі слов'ян святі Кирило і Мефодій. Межі єпархії сягали русла річки Стир, поряд з якою і була зведена обитель. Настоятель монастиря архимандрит Костянтин (Марченко), який опікується ним з 2008 року, зазначає, що святиня завжди була одним із важливих релігійних центрів: «Відомо, що до монастиря за духовною підтримкою постійно приїздив

король Данило Галицький. Ним опікувалися князі Острозькі. Свого часу вважалось дуже почесним бути священноархимандритом монастиря, тому за цей титул боролись навіть львівські владиками».

У XV столітті монастир процвітав та налічував близько ста ченців. Але святиня постраждала від жорстоких і спустошливих татарських набігів на Волинь. Після одного з таких нападів на монастир у XIII столітті в живих залишилися лише три монахи. «Коли було вбито близько 100 чоловік братії, монастир значно ослаб, що й дало змогу через століття силоміць перебити його в унію», – розповідає про цю трагічну сторінку історії намісник монастиря.

За свою історію монастирський комплекс пережив багато подій: передавався різним конфесіям, був закритий та розібраний на цеглу для будівництва залізничного вокзалу у

1839-му році, а потім частково відновлений. Архітектурний комплекс роками не доглядався, чудом встояв палац архієреїв – пам'ятка архітектури національного значення. У 2003-му році Жидичинський монастир з Божою допомогою повернули Православній Церкві. Його власноруч почали відбудовувати ченці: «Як результат маємо майже повністю відреставрований Палац митрополита, де нині проживають ченці, Свято-Духівський скит, звідки й розпочинає свою історію цей древній монастир. А в сусідньому селі Липляни збудований повноцінний жіночий скит монастиря, де постійно звершуються богослужіння, випікаються просфори та діє недільна школа», – розповідає архимандрит Костянтин.

Сьогодні у монастирі зберігаються кілька великих реліквій, вшанувати які з'їжджаються паломники з усієї країни. Серед них – список чудотворної ікони святиителя Миколая та чудотворна ікона преподобного Агапіта Києво-Печерського з часточкою мощів, чудотворна ікона «Всецариця».

«В історії Свято-Миколаївського монастиря було чимало випробувань, але з Божою допомогою та хоробрістю і жертвністю насельників монастиря врятували унікальну святиню. Молимося, щоби з Божою допомогою обитель процвітала й надалі, залишаючись оплотом справжньої віри, жертвності та християнського служіння для українського народу», – підсумували в Православній Церкві України.

Духовний фронт України.

Народ скаже – як зав'яже

І когут смільий на своїм сміттю.

Кажда курка на своїм сміттю сміла

Кажда квочка на своїм сміттю міцна.

Кажедый когут на своїм гною (або: сміттю) міцний.

Смільий і в церкві скрічить.

Або гоп, або троп.

Взав чорт корову, най бере і теля.

Здохла корова, най здыхатъ і теля.

Кідь вже пропала корова, то може і теля.

Гумор

* * *

- Пан дохтор, повірте мі, мам хрипку?

- Мате.

- А свинську?

- Гей, свинську. Бо то лем свиня могла закликати захранку рано о третій при теплоті 36,5 ступнів.

* * *

Дохтор гварить Дежові:
- Твої дні уж суть зраховані...
завтра наступиш до роботы.

- Вуйку, а тепер зогните ногу.
- А до котрой страны, пан дохтор?

* * *

Анця ся скаржить Марі.
- Кебы-м знала, же так довго буду носити рушко, та бы-м не дала тівко грошей на протезы.

* * *

Як ся чуєте, куме?
- Як бабетко. Волося а зубы не мам а ношу пеленьку.

НОВЕ ЖИТТЯ

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 71. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borođáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlačie. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlač@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sazba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР.
Рік видання 71. Головний редактор Мировис Люк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.